

Overzicht van het Belgisch politiek gebeuren in 1979

door Mark DEWEERDT,

Licentiaat Politieke en Sociale Wetenschappen.

★

Het jaar 1978 was afgesloten met parlementsverkiezingen (17 december), die de partijpolitieke situatie — op het Volksunie-verlies na — onaangeroerd hadden gelaten. Met het gebruikelijke ontslag van zijn overgangskabinet luidde premier Vanden Boeynants officieel de regeringskrisis in, die eigenlijk haar oorsprong vond in het aftreden van de ploeg-Tindemans op 11 oktober 1978.

1. Een lastige regeringsvorming.

De eerste drie maanden van 1979 stonden in het teken van de afwikkeling van deze regeringskrisis (1). Het formatieberaad was niet slechts het langste, maar zonder twijfel ook het moeilijkste uit de Belgische geschiedenis. Het klassieke formatiepatroon — met een informateur en een formateur — schoot schromelijk te kort, zodat moest worden geëxperimenteerd met formules als het inzetten van een bemiddelaarsduo, het organiseren van een week van min of meer officiële geheime diplomatie en het persoonlijk en rechtstreeks ingrijpen van het staatshoofd. De factoren die de formatiegesprekken zo lastig maakten, waren van uiteenlopende aard. Het ontslag van eerste-minister Tindemans had het vertrouwen van de Franstalige partijen — en in zekere mate ook van de BSP en de VU — in de CVP sterk geschokt. In dat perspectief moet de verstrakte houding worden gezien van PS, PSC en FDF, die front vormden rond hun gemeenschappelijke verklaring van 16 november 1978 (2) die, naar de woorden

(1) Voor een uitvoeriger relaas hiervan zij verwezen naar het artikel van L. HOLVOET en M. PLATEL.

(2) Zie M. DEWEERDT, *Overzicht van het Belgisch politiek gebeuren in 1978*, in *Res Publica*, XXI (1979), 2, blz. 203.

van formateur Martens, een « ijzervast regeringskontraakt » bleek te zijn. Tegenover het frankofone front gingen CVP, BSP en VU een eveneens geradikaliseerde alliantie aan, maar die hield slechts korte tijd stand. Voorts zette het vooruitzicht op de sociale en meer nog op de Europese verkiezingen de partijen niet aan tot het sluiten van compromissen. Ook werden sommige uitwegen voor de crisis al dan niet tijdelijk afgesneden door veto's als dat van de socialisten tegen de liberale regeringsparticipatie en dat van CVP en BSP tegen het opnemen van het FDF in de regering, wanneer de VU in de oppositie bleef. Ten slotte werd het politieke klimaat bezwaard door een aantal kommunautaire betwistingen (zie § 2).

Twee vragen beheersten het formatieberaad: die naar de regeringsformule en die naar het staatsvormingsprogramma. De hele crisis draaide in feite rond twee knelpunten inzake de staatsvorming: het tien jaar oude vraagstuk van de positie van Brussel in de nieuwe structuren en het recentere probleem van de financiering der gemeenschappen en gewesten, dat voor het eerst een (tijdelijk) breekpunt vormde. Toen P. Vanden Boeynants, als onderaannemer voor W. Martens, eind maart een zoveelste voorstel kon doen aanvaarden, waren deze knelpunten nog steeds niet duidelijk en definitief beantwoord. De crisis bleef derhalve in feite onopgelost en nieuwe betwistingen waren op een haast onfeilbare wijze te voorspellen.

2. Drie maanden kommunautaire twisten.

De manke verstandhouding tussen de Vlaamse en Franstalige partijen werd tijdens het formatieoverleg nog aangescherpt door een reeks kommunautaire twisten.

Op 11 en 17 januari kwam het in de Senaat tot heibel, toen het FDF eiste dat PVV-senator A. Bernaerts-Viroux, die haar eed in het Nederlands had afgelegd, bij de Nederlandse taalgroep zou worden ingedeeld (3). Aangezien door het uitblijven van de benoeming van het bureau de Senaat nog niet normaal werkte, bleef een uitspraak ten gronde uit. Tijdens de installatievergadering van de Franse Kultuurraad (18 januari) keurde een gelegenheidsmeerderheid (PS, FDF, RW en PCB) een motie goed, waarin werd gesteld dat A. Bernaerts niet tot de Franse kultuurgemeen-

(3) Mevr. Bernaerts werd op 17 december 1978, via het apparenteringsstelsel, tot (Vlaams) PVV-senator voor het Waalse arrondissement Nijvel verkozen. Krachtens de Wet van 3 juli 1971 behoort zij als gekozene in het Franse taalgebied tot de Franse taalgroep en de Franse Kultuurraad. De taal waarin de eed wordt afgelegd is slechts van belang voor de indeling in een van beide taalgroepen van de gekozenen van het arrondissement Brussel, de provinciale senatoren van Brabant en de gekoöpteerde senatoren.

schap behoort en geen lid is van de Franse Kultuurraad. Aan Vlaamse zijde lokte de motie afwijzende reacties uit, maar in de feitelijke uitsluiting kwam geen verandering (op 10 april werd A. Bernaerts zelfs uit de vergadering van de Franse Kultuurraad, die zij zonder uitnodiging ging bijwonen, verwijderd). Door PSC-senator D. André was intussen een wetsvoorstel ingediend om de taal van de eedaflegging als indelingskriterium voor alle Brabantse parlementsleden te laten gelden. De Raad van State bracht daarover een negatief advies uit en zei dat de uitbreiding van het subjektiviteitskriterium strijdig is met de grondwettelijke bepalingen inzake de kultuurautonomie. Volgens de Raad moet een oplossing worden gezocht in het wijzigen van het apparenteringsstelsel.

In de Voerstreek, waar het reeds in 1978 tot incidenten was gekomen, laaide de herrie opnieuw op toen het op 28 januari, naar aanleiding van een « exkursie » door de Vlaamse wandelgroep Tijn (een gelegenheidsnaam voor het Taalaktiekomitee, TAK), tot botsingen kwam tussen Franstalige betogers en de Rijkswacht, waarbij enkele frankofonen door een rijkswachthond werden gebeten. Minister van Binnenlandse Zaken R. Boel keurde het rijkswachtoptreden goed en verklaarde voor de RTBF-kamera dat de hond « a agi dans un état de légitime défense ». Het PS-bureau reageerde bijzonder fel op deze uitlating en op bevel van PS-voorzitter A. Cools namen Boels Franstalige kabinetschef A. Haudestaine en zes andere Waalse kabinetsleden ontslag. Op 11 maart hielden ca. 3000 Franstaligen een toegelaten betoging in de Voerstreek en namen ca. 1000 Vlamingen er deel aan een niet-aangevraagde « wandeling ». Aan frankofone zijde werd de aanwezigheid van parlementsleden van PSC, PS, FDF, RW en PRLW opgemerkt ; aan Vlaamse zijde wandelden parlementsleden van VU en Vlaams Blok mee. Een uitgebreide Rijkswachtmacht kon ernstige incidenten verhinderen. Later op het jaar zou dat niet meer het geval zijn (zie § 7).

Een derde kommunautair wrijvingspunt was de zaak-Linkebeek. Op 19 februari maakte het FDF bekend dat minister van Nationale Opvoeding (Nederlandstalige sektor) J. Ramaekers met terugwerkende kracht tot 1 september 1978 de toelage (300.000 F per maand) aan de Franstalige afdeling van de gemeentelijke kleuter- en lagere school van Linkebeek had opgeschort. De minister nam deze beslissing omdat, ondanks verscheidene waarschuwingen, nog steeds een tiental kinderen in de school waren ingeschreven waarvan de ouders, in strijd met de Wet van 2 augustus 1963, niet woonachtig waren in Linkebeek of in een van de vijf andere Brusselse randgemeenten met een bijzonder taalstatuut. De Franstalige partijen veroordeelden Ramaekers' optreden in scherpe bewoordingen. Het FDF dreigde met represaillemaatregelen tegenover het Nederlandstalig onderwijs in Brussel. Om de continuïteit van het onderwijs te verzekeren werd een

VZW opgericht, die geldmiddelen kreeg van o.m. de Brusselse PS (300.000 F), het FDF (500.000 F) en de Association intercommunale culturelle de Bruxelles (1 miljoen F). Pas vlak voor het einde van het schooljaar 1978-1979 kwam binnen de regering een akkoord tot stand: de betrokken kinderen mochten hun jaar beëindigen, doch in september niet opnieuw worden ingeschreven. Een uitzondering werd gemaakt voor twee kinderen van het onderwijzend personeel. Vanaf juli werd de betoelaging hervat.

3. De « lopende zaken » van de regering-Vanden Boeynants.

Terwijl haast alle ogen op het formatieberaad waren gericht, handelde het overgangskabinet-Vanden Boeynants in opdracht van de koning de « lopende zaken » af (4).

Op 22 januari stemde het politiek kernkabinet in met de Belgische deelname aan het Hawk European Limited Improvement Program (Helip), het NATO-plan voor de modernisering van de in de Duitse Bondsrepubliek opgestelde Hawk-raketten. In 1972 was een beslissing daartoe als niet-prioritair afgeschreven, maar onder buitenlandse politieke en Waalse industriële druk had minister van Landsverdediging Vanden Boeynants het probleem in 1978 opnieuw opgerakeld. De Vlaamse socialisten bleven zich om budgettaire redenen echter hardnekkig tegen de Belgische Helip-participatie verzetten (5). Een beslissing kon volgens VDB nu niet meer worden uitgesteld, omdat anders de economische compensaties zouden verloren gaan. Uiteindelijk gaf de BSP haar verzet op, nadat aan haar voornaamste eisen was voldaan: de compensaties waren tot 100 % van de kostprijs (4,5 miljard F) opgelopen (tegen nog maar 10 % in 1976) en minister Vanden Boeynants had een aantal principiële toegevingen moeten doen. Zo zal het stijgingsritme van de militaire investeringen worden beperkt tot het niveau van de inflatiegroei en zullen de investeringsprioriteiten en de Belgische politiek ten opzichte van de NATO niet langer door de minister van Landsverdediging alleen, maar door de regering worden bepaald.

Op 2 februari hechte de ministerraad zijn goedkeuring aan de voorstellen van minister van Economische Zaken W. Claes over de deelneming van de staat in de Belgische staalindustrie. De intrede van de staat in het kapitaal van Hainaut-Sambre (355,1 miljoen F), Thy-Marcinelle

(4) Herinneren wij eraan dat dit kabinet was gevormd op 20 oktober 1978, op L. Tindemans na uit dezelfde personen bestond als de regering-Tindemans en op 18 december 1978, daags na de verkiezingen, zijn ontslag had aangeboden.

(5) M. DEWEERDT, *op. cit.*, blz. 188.

et Monceau (271,5 miljoen F), Cockerill (2,052 miljard F) en Arbed (4,417 miljard F) vormde een onderdeel van het op 23 november 1978 vastgelegde plan voor de herstructurering van de staalsektor (6).

Op 6 februari raakte bekend dat het kernkabinet voor buitenlandse politiek op 2 februari besloten had, in nauw overleg met president Mobutu en na beraad met Washington, vanaf 12 februari een legerkontingent van ca. 250 para's naar de militaire basis Kitona in Zaïre over te vliegen. Minister van Buitenlandse Zaken H. Simonet zei dat de beslissing in verband stond met berichten over de toenemende onrust in Kinshasa en over mogelijke onlusten, maar premier Vanden Boeynants hield het bij de officiële versie, volgens dewelke de para's werden gestuurd om, in het kader van de militaire koöperatie, de Zaïrese troepen op te leiden. Door o.m. de BSP, de KPB, het RW en het Zaïrekomitee werd daarop negatief gereageerd. Toen de RTBF een reportage over Zaïre uitzond, die was gedraaid door een filmploeg die op onregelmatige wijze het land was binnengekomen, werd op 28 februari aan alle Belgische journalisten de toegang tot Zaïre ontzegd (7). Kort daarop laakte het Zaïrese persagentschap het optreden van minister Simonet, die tijdens een bezoek aan de Marokkaanse koning Hassan II over het behoud van Marokkaanse troepen in Shaba had gesproken. Ook viel het scherp uit tegen het persagentschap Belga, dat had gemeld dat de Belgische para's zich eerder met de veiligheid van de Belgen en de voedseldistributie zouden bezighouden dan met de opleiding van soldaten. In de loop van de daaropvolgende weken normaliseerde de Belgisch-Zaïrese verhoudingen zich opnieuw. De para's waren begin april in België teruggekeerd.

Naast deze « krantenkoppenthalende » beslissingen, nam het overgangskabinet-VDB nog verschillende andere beslissingen, die heel wat minder ruchtbaarheid kregen en waarvan het « lopend » karakter wel eens niet erg duidelijk was (8). Omdat het parlement sedert de verkiezingen van 17 december 1978, op de konstituerende vergaderingen van begin januari na, niet meer was bijeengekomen, werd van oppositiezijde gewezen op het ontbreken van enige controle op de lopende zaken. Pogingen om de bijeenroeping van de kamers af te dwingen bleven zonder resultaat. De regering stemde er wel mee in, dat in afwijking van de bestaande gewoonte schriftelijke vragen konden worden gesteld. Ook verstrekte zij aan

(6) M. DEWEERDT, *op. cit.*, blz. 202.

(7) Deze maatregel werd op 21 maart ingetrokken.

(8) Zo waren de toestemming om de lasten van een lening voor de Brusselse agglomeratieraad door de gewestelijke begroting te laten dragen en de bekrachtiging van de toewijzing van de bouw van de betwiste Brusselse verbrandingsoven aan SIOMAB kennelijk tegemoetkomingen aan het FDF in het kader van het formatieberaad.

een bijzondere werkgroep (Kamer) en de fractieleiders (Senaat) uitleg over het sturen van para's naar Zaïre. Deze problematiek kwam op 8 mei in de Kamer ter sprake, n.a.v. een interpellatie van KPB-voorzitter L. Van Geyt. Premier Martens moest toegeven dat het lang uitblijven van de vorming van een regering na verkiezingen een « nieuw probleem (stelt), dat niet is geregeld en dat, volgens mij, door de wetgevende kamers zelf zou kunnen geregeld worden » (9).

4. De regering-Martens : samenstelling en programma.

Nadat de vijf betrokken partijcongressen op 1 april hun goedkeuring hadden gehecht aan het ontwerp van regeerakkoord, ging formateur W. Martens over tot de samenstelling van de nieuwe bewindsploeg, die op 3 april werd beëdigd. Het kabinet telt 33 leden : 13 Nederlandstalige ministers (inklusief de premier) en 12 Franstalige ministers, 4 Nederlandstalige en 4 Franstalige staatssecretarissen (10). In tegenstelling tot vroeger zijn er — op de Onderwijsministers na — geen regeringsleden meer die nationale bevoegdheden kumulieren met regionale of kommunautaire bevoegdheden (zie ook § 6).

Op 5 april las eerste-minister Martens de regeringsverklaring in het parlement voor. Hij zei dat de regering het hoofd moet bieden aan een dubbele uitdaging : « hoe zullen de Belgen zich beter organiseren om samen te leven en hoe zullen zij de economische crisis bestrijden ? ». Na het akkoord over de staats Hervorming te hebben toegelicht, ging de premier in op de sociaal-economische toestand. In dat verband kondigde hij aan dat de regering een ruim overleg met de sociale partners op gang zou brengen over o.m. de invoering van de 36-urenweek tegen eind 1981 en de parallelle vermeerdering van het aantal arbeidsplaatsen in de ondernemingen.

In het daaropvolgend debat viel op dat de meerderheidspartijen niet erg geestdriftig waren over het regeerprogramma. In het licht van de latere politieke evolutie, kan hier nog melding worden gemaakt van de verklaring van de CVP- en BSP-woordvoerders, dat hun partijen niet zullen aanvaarden dat de derde, definitieve fase van de staats hervorming zou worden gehypotekeerd door de tweede, voorlopige en onomkeerbare fase. De regering kreeg op 10 april het vertrouwen van de Kamer (met 133 stemmen voor, 50 tegen en 5 onthoudingen) en op 11 april van de Senaat

(9) *Parlementaire Handelingen, Kamer*, 8 mei 1979, blz. 239.

(10) De uitbreiding van de grondwettelijke taalpariteit onder de ministers tot de staatssecretarissen, werd aan Vlaamse zijde slecht onthaald en als een « onomkeerbare » toegeving aan de Franstaligen aangezien.

(met 118 stemmen voor, 40 tegen en 3 onthoudingen). Van de meerderheidspartijen stemden de volksvertegenwoordigers R. Devos (PSC) en J. Perdieu (PS) tegen en onthielden hun kollega's J. Verroken en H. Weckx (beide CVP) en de senatoren Hubin (PS), De Smeyster (BSP) en Mathieu-Mohin (FDF) zich om politieke redenen (11).

5. Vier maanden drukke activiteiten.

Aangevoerd door een dynamische premier, gaf de regering van meetaf aan blijk van een grote slagvaardigheid. Naast de uitvoering van de eerste en de voorbereiding van de tweede fase van de staats hervorming (zie § 6), behandelde zij voor het zomerreces tal van uiteenlopende dossiers.

Naar aanleiding van de — naar achteraf bleek niet reële — petroleum-schaarste, die het gevolg was van de gebeurtenissen in Iran, werden op 12 april door minister van Economische Zaken W. Claes uitgewerkte bezuinigingsmaatregelen goedgekeurd, o.m. een beperking van de stookolieleveringen en van de publiciteitsverlichting. Op 11 juni legde de regering haar, op basis van het Energiewitboek van W. Claes uitgewerkte energiebeleidsopties vast. Doelstellingen daarvan zijn de vermindering van het energieverbruik met 10 % in 1985 en met 15 % in 1990. Een nota terzake werd, na advies van de gewestelijke deelregeringen, op 13 juli definitief goedgekeurd en voorgelegd aan het Nationaal Komitee voor Energie en het parlement. In het najaar zou dat laatste de tekst wel in de commissie bespreken, maar het sinds lang aangekondigde openbare energiedebat bleef ook in 1979 uit. Het ongeval in de kerncentrale van Harrisburg (28 maart) had intussen geleid tot de oprichting (4 mei) van een interministeriële werkgroep, die maatregelen ter verbetering van de veiligheid in en rond de kerncentrales uitwerkte. Op 31 juli werd een nieuw programmakontract met de Petroleumfederatie goedgekeurd. Het heeft een looptijd van vijf jaar.

Op 22 mei begon het in de regeerverklaring aangekondigde overleg tussen regering en sociale partners (vakbonden, werkgevers en middenstand). Na tientallen uren vergaderen kwam op 2 juli een *Gemeenschap*-

(11) Devos, Perdieu, Verroken en De Smeyster deden dat wegens het onder nationale voogdij houden van de gemeenten met een bijzonder taalstatuut (de overige gemeenten komen krachtens het regeerakkoord onder regionale voogdij). Weckx onthield zich omwille van het ontbreken van waarborgen voor de Brusselse Vlamingen en Mevr. Mathieu-Mohin omwille van de vele onbekenden inzake de rechten van de Franstalige minderheden rond Brussel. Hubin, ten slotte, protesteerde daarmee tegen het verbreken door de regering van zijn als burgemeester van Hoei op 6 april bevolen stillegging van de kerncentrale van Tihange.

pelijke Intentieverklaring tot stand, die als basis zou dienen voor latere onderhandelingen (zie § 8).

Heel wat tijd ging ook naar de moeilijkheden in de onderwijssector, waarin het in de eerste helft van 1979 erg onrustig was. De vakbonden organiseerden een aktiedag (21 maart), provinciale beurtstakingen (maart en mei), een nationale 24-urenstaking (4 mei) en betogingen om hun omvangrijk eisendossier kracht bij te zetten. Het betrof o.m. het afsluiten van een sektoriële kollektieve arbeidsovereenkomst, de verlaging van de klasbevolkingsnormen in het kleuteronderwijs en het optrekken van de wedden van de kleuterleidsters en het opvoedend hulppersoneel. Centraal in de aktie stond de eis, die de steun kreeg van ouders en leerlingen, tot intrekking van het K.B. van 21 augustus 1978, genomen ter uitvoering van de Antikrisiswet (12), waardoor het aantal uren in het sekundair onderwijs en het hoger onderwijs van het korte type op 1 september 1979 zou worden verminderd. Volgens de onderwijsvakbonden zou deze maatregel een daling van de kwaliteit van het onderwijs en het verlies van een groot aantal arbeidsplaatsen tot gevolg hebben. Onderhandelingen leidden niet tot een globaal akkoord over het eisenpakket, maar door de regering werden maatregelen genomen die voor de zomervakantie tot een « wapenstilstand » leidden. Voor het kleuteronderwijs werden de oprichtings-, splitsings- en behoudsnormen voor 1 jaar verlaagd, zodat het gemiddeld aantal kleuters per klas 20 bedraagt (tegenover 25 vroeger) en de werkloosheid bij de kleuterleidsters voor de helft kon worden opgeslorpt. Door een gelijkaardige verlaging van de behoudsnormen in het lager onderwijs kon ook hier de tewerkstelling gevrijwaard worden. In het sekundair onderwijs en het hoger onderwijs van het korte type werd de urenvermindering op 1 september 1979 daadwerkelijk doroogvoerd, maar door allerhande kompensatieregelingen bleef het tewerkstellingsniveau voor het schooljaar 1979-1980 behouden. Voor de zomervakantie bleef ook de studentenwereld ageren tegen de uit de Antikrisiswet voortvloeiende verhoging van het inschrijvingsgeld. Te Leuven en vooral te Gent kwam het daarbij herhaaldelijk tot hevige rellen, waarbij tientallen studenten werden aangehouden. Een aantal daarvan zou later op het jaar tot geldboetes worden veroordeeld.

Een netelig dossier was dat van de vervanging van 1497 pantservoertuigen voor de Landmacht door 1189 nieuwe, waarvan het principe reeds op 17 maart 1977 was vastgelegd. In de maanden die de beslissing over de keuze van de nieuwe pantsers voorafgingen, had Defensie minister Vanden Boeynants de aankoop van de Amerikaanse AIFV- en M113A1-

(12) Zie M. DEWEERDT, *op. cit.*, blz. 194-197.

rupsvoertuigen verdedigd, die volgens hem om technische redenen de voorkeur genoten boven de Franse VAB-voertuigen op wielen, waarvan de PS en het FDF pleitbezorgers waren. Op 24 juli trad de regering het voorstel bij van Vanden Boeynants (die achteraf verklaarde dat hij ingeval van een andersluidende beslissing ontslag zou hebben genomen) en bestelde zij 514 AIFV- en 525 M113A1-voertuigen (de aankoop van de 150 resterende pantsers werd uitgesteld tot 1980 om ook een aantal later in koers gekomen Belgische bedrijven een kans te geven). Het definitieve aankoopbesluit zou op 21 december worden genomen, nadat voldoende waarborgen inzake de economische compensaties werden bekomen. Van de voertuigen zouden er 70 % in België worden geproduceerd door de in 1977 opgerichte N.V. BMF, waarin de firma ASCO de voornaamste belanghebbende is. Precies de snelle opgang van dat laatste bedrijf onder de ambtsperiode van Vanden Boeynants kreeg in de pers en met name in het weekblad *Knack* nogal wat belangstelling. Volgens *Knack* zouden er 'ongewoon hartelijke relaties' bestaan tussen de directeur-generaal van ASCO en het kabinet en de persoon van Vanden Boeynants. Een en ander leidde tot een onderzoek door het Hoog Komitee van Toezicht, maar bezwarende feiten werden niet vastgesteld. Toch zou volgens sommigen het latere ontslag van Vanden Boeynants als minister van Landsverdediging niet helemaal vreemd zijn aan deze onthullingen.

In mei zorgde de Voerstreek andermaal voor politieke beroering. Op 20 mei kwam het daar tot straatrellen tussen Vlamingen en Franstaligen en werden vijf Franstaligen aangehouden. Twee dagen later had te Ensival, langs de autoweg Luik-Verviers, een ontmoeting plaats tussen koning Boudewijn en José Happart, de leider van de Luiksgezinde Action fouronnaise (AF). Deze ontmoeting kwam tot stand nadat Happart had bedreigd te Verviers, waar het staatshoofd de viering van de 175ste verjaardag van de Kamer van Koophandel ging bijwonen, een petitie af te geven en er te betogen. Om incidenten te vermijden werd door bemiddeling van minister van Binnenlandse Zaken Gramme tussen Happart en het Hof overeengekomen, dat de petitie te Ensival zou worden overhandigd. Volgens Happart had de koning beloofd om bij de premier tussen te komen in verband met de aanhoudingen. Het nieuws van de ontmoeting lokte aan Vlaamse zijde hevige verontwaardiging uit, die nog toenam toen op 23 mei de vijf Franstaligen in vrijheid werden gesteld. Dezelfde dag zei eerste-minister Martens in de Kamer dat de koning had gehandeld onder de verantwoordelijkheid van de bevoegde minister (Binnenlandse Zaken) en dat het in de lijn van de traditie ligt dat bij een koninklijk bezoek petitie's worden overhandigd. Martens ontkende dat de koning zou beloofd hebben de premier aan te spreken in verband met de vrijlating van de vijf Franstaligen. Op 24 mei hielden ca. 400 Vlamingen een anti-

royalistische manifestatie voor het koninklijk paleis te Brussel. Eveneens op die dag had koning Boudewijn te Hasselt een onderhoud met een delegatie van de Vlaamsgezinde Voerenaars. Eind mei werd over de affaire geïnterpelleerd in de Kamer. De Vlaamse oppositiepartijen eisten het ontslag van minister Gramme. Hoewel ook de Vlaamse regeringspartijen kritiek leverden op de minister, keurden zij op 14 juni zijn begroting niet-temin goed. De dreiging die over het voortbestaan van de regering hing, was geweken.

De resultaten van de op 10 juni gehouden Europese verkiezingen, die gekenmerkt waren door een sterke verbinnenlanding, dreven echter nieuwe schaduwwolken over de bewindsploeg (13). De slechte beurt van de Franstalige regeringspartijen enerzijds en het persoonlijk succes van de CVP-voorzitter L. Tindemans anderzijds, deden vragen rijzen over de overlevingskansen van het kabinet-Martens, zij het niet op korte, dan toch op middellange termijn. De vrees dat L. Tindemans revanche zou nemen, leek niet helemaal ongegrond: op 27 juni viel de partijvoorzitter scherp uit naar het sociaal-ekonomisch regeerprogramma, waarin volgens hem de CVP haar eigen programma nauwelijks terugvond.

Het op 20 juli uitgesproken faillissement van Eurosystem Hospitalier (14) had ook reperkussies op het politieke vlak. De Belgische regering weigerde weliswaar in te gaan op het verzoek van de Generale Maatschappij, wier dochteronderneming Poudreries Réunies de Belgique een meerderheidsparticipatie in Eurosystem had, om financiële hulp te verstrekken, maar zij stuurde wel een topdiplomaat naar Saoedi-Arabië om daar met succes de verdere uitvoering van het kontrakt te bepleiten en aldus de Belgische faam in het buitenland veilig te stellen. Veel deining veroorzaakte de uitlating (23 juli) van BSP-voorzitter Van Miert, die zei niet te kunnen begrijpen « hoe de regering, andere hooggeplaatsten en zelfs het Hof zich voor de wagen van een gangster laten spannen ». De aantijgingen aan het adres van het staatshoofd werden door de regering weerlegd. De Eurosystem-affaire werd voor onderzoek toevertrouwd aan het Parket, het Hoog Komitee van Toezicht en de Bijzondere Belastinginspektie. Resultaten van het onderzoek waren eind 1979 nog niet gekend.

Op 30 juli legde de regering de ontwerp-begroting voor 1980 vast. De inkomsten werden geraamd op 1.022,1 miljard F, de uitgaven op

(13) Voor een analyse van de verkiezingsuitslag in België, zie W. FRAEYS, *Les élections européennes de 1979. Analyse des résultats pour la Belgique*, in: *Res Publica*, XXI (1979), 3, blz. 411-426. Voor de duiding van het eerste rechtstreeks verkozen Europees Parlement, zie de bijdrage van D. Sldjanski in dit nummer.

(14) Eurosystem Hospitalier was de projektleider van het Eurosystem Health Consortium, dat in 1976 met Saoedi-Arabië een kontrakt had gesloten voor de bouw van twee militaire ziekenhuizen te Djeddah en Ryad.

1.104,3 miljard F. Een reeks aangekondigde financiële maatregelen (invoering van een autowegenvignet, verhoging van de benzinetaks met 1 F, optrekken van de tarieven van het openbaar vervoer, heffing van extra-belasting op de uitzonderlijke bedrijfswinsten) werden op hevig protest onthaald. Daarna gingen de regeringsleden op vakantie. De parlementsleden hadden dat reeds eerder gedaan, nadat zij in de voorbije maanden o.m. de begrotingen voor 1979 hadden afgewerkt en de wet op de kadastrale perekwatie hadden goedgekeurd.

6. De eerste en de tweede fase van de staatshervorming.

Een groot deel van het regeringswerk was voor het zomerreces gewijd aan de staatshervorming, waarvoor het regeerakkoord een driefazige operatie voorzag :

- de onmiddellijke fase ;
- de voorlopige en onomkeerbare fase, die op 1 januari 1980 van kracht had moeten worden ;
- de definitieve fase, die zou ingaan op 1 januari 1983, na de herziening van de grondwet.

De inhoud van de eerste en de tweede fase was in het regeerakkoord zelf opgenomen. De uitwerking van de derde fase zou worden toevertrouwd aan het parlement.

Na het investituurdebat werden in de schoot van de regering vier « executieven » of « deelregeringen » opgericht (K.B. van 13 april 1979) : een voor de Nederlandse Gemeenschap en het Vlaamse Gewest, een voor de Franse Gemeenschap, een voor het Waalse Gewest en een voor het Brusselse Gewest. In tegenstelling tot de vroegere drie gewestelijke ministeriële komitees, hebben de leden van de deelregeringen uitsluitend kommunautaire of regionale bevoegdheden (uitgezonderd de beide ministers van Nationale Opvoeding, die als lid van de gemeenschapsregeringen ook nationale bevoegdheden hebben).

Om deze voorlopige regeling een wettelijke basis te geven, werd bij het parlement een wetsontwerp houdende wijziging van de Wet van 1 augustus 1974 (de zgn. Wet Perin-Vandekerckhove op de voorbereidende gewestvorming) ingediend. Het ontwerp werd zonder grote moeilijkheden door de Kamer (7 juni) en de Senaat (3 juli) aangenomen en op 10 juli in het *Staatsblad* gepubliceerd als de Wet van 5 juli tot oprichting van voorlopige gemeenschaps- en gewestinstellingen. Deze wet somt o.m. de aangelegenheden op, waarin een verschillend gewestelijk of gemeenschapsbeleid geheel of ten dele verantwoord is, en legt de taken van de deel-

regeringen vast. Nog op 10 juli verschenen in het *Staatsblad* dertien Koninklijke Besluiten ter uitvoering van de Wet van 5 juli. Naast het K.B. van 6 juli, dat de « voorlopige organisatie van de exekutieven van de Gemeenschappen en van de Gewesten » regelt en het hogergenoemde K.B. van 13 april vervangt, hadden deze besluiten betrekking op een nadere omschrijving van een aantal kommunautaire en regionale materies.

Intussen hadden op 14 en 15 mei informele vergaderingen plaatsgevonden waarop de Waalse en Brusselse Gewestregeringen, resp. de Nederlandse Gewest- en Gemeenschapsregering en de Franse Gemeenschapsregering hun beleidsverklaringen aflegden.

Nog in het kader van de onmiddellijke faze werden bij K.B. van 17 april vier nieuwe ministeriële departementen opgericht, met dezelfde benaming als de vier hogergenoemde deelregeringen. Over de overheveling van een aantal diensten van twaalf nationale departementen naar de nieuwe ministeries werd in de zomer een akkoord bereikt, maar de personeelstransformatie zou pas in 1980 plaatsvinden.

De onmiddellijke faze kwam ten slotte ook tot uiting in de ontwerp-begroting voor 1980, waarin de gewest- en gemeenschapskredieten in afzonderlijke posten werden gegroepeerd (wel bleven de personeels- en werkingsuitgaven van de vier nieuwe ministeries tot de nationale kredieten behoren).

Los van de onmiddellijke faze, maar eveneens in uitvoering van het regeerakkoord, werd bij K.B. van 15 mei 1979 het Paritair Komitee voor Harmonische Koëxistentie van de Gemeenschappen opgericht, met als taak een algemeen verslag op te stellen over de aan te wenden middelen ter verbetering van het samenleven van de gemeenschappen, inzonderheid te Brussel en in de gemeenten met een bijzonder taalstatuut. Het komitee telde tien Nederlands en tien Frans sprekende leden en een afgevaardigde van de Duitse kultuurgemeenschap, werd op 23 juli geïnstalleerd en stond onder het voorzitterschap van dhr. Duerinck (CVP) en Lallemand (PS). Zijn eindverslag moet binnen het jaar zijn ingediend.

Met betrekking tot de tweede faze werden door de regering twee wetsontwerpen uitgeschreven, waarvan het ene (260) met een gewone en het andere (261) met een bijzondere meerderheid moet worden aangenomen. Het parlement diende zich vooraf uit te spreken over de plaats van de deelregeringen. Deze vraag veroorzaakte grote onenigheid onder de regeringspartijen : CVP, BSP en PSC waren voor het behoud van de deelregeringen in de nationale regering ; volgens de PS en het FDF dienden de exekutieven buiten de nationale regering te staan. Uiteindelijk werd een kompromis bereikt : de deelregeringen zouden om funktionele redenen tijdelijk in de schoot van de nationale regering opereren, tot een akkoord

is bereikt over de voorwaarden en waarborgen inzake de betrekkingen tussen de gemeenschappen in het land.

De Raad van State, die om advies was gevraagd, formuleerde tal van kritische bemerkingen op de beide wetsontwerpen. De scherpste daarvan betrof de ongrondwettelijkheid van de zgn. asymmetrische staatsvorming, d.w.z. de fusie van de Nederlandse Gemeenschapsraad met de Vlaamse Gewestraad. Om de bezwaren van de Raad te ondervangen, paste het kabinet zijn ontwerpen aan, o.m. door de herziening van een aantal grondwetsartikelen over te hevelen van de derde naar de tweede fase. Op 21 september keurde de kabinetsraad de beide wetsontwerpen goed, waarna deze bij de Senaat werden ingediend.

7. Vertroebeling van het politieke klimaat, regeringswijziging en -mededeling.

Onmiddellijk na het zomerreces werd de verstandhouding onder de koallitiepartners zwaar op de proef gesteld.

Op 30 augustus verscheen in het bij het FDF aanleunende weekblad *4 millions 4* een artikel van minister Outers (FDF), waarin deze zich erg pessimistisch uitliet over het voortbestaan van de regering en het land en daar de CVP verantwoordelijk voor stelde. Op 16 september verklaarde minister Dehousse (PS) dat Vlaanderen sinds jaren systematisch de achteruitgang van Wallonië organiseert. Het CVP-orgaan *Zeg* reageerde bijzonder fel (« Dehousse, go home ») en het liet zich ook later opmerken door een scherpe uitval tegen de BSP.

Flink wat opschudding werd veroorzaakt door de in september gepubliceerde rapporten van enkele Leuvense economen, waarin de benarde toestand van de overheidsfinanciën werd toegeschreven aan het financiële onevenwicht van Wallonië en waarin zowel het principe van het dotatiestelsel als de in de regeringsplannen voorziene modaliteiten daarvan werden verworpen wegens de benadeling van Vlaanderen. Aan Franstalige zijde werd tegen deze studies vinnig gereageerd, maar aan Vlaamse kant versterkten zij de reeds eerder geformuleerde kritiek op de tweede fase van de staatsvorming.

Een lastig dossier voor de regering was de zaak-Komen. In deze taalgrensgemeente hadden op 31 juli 24 Vlaamse ouders bij het gemeentebestuur een aanvraag ingediend tot oprichting van een Nederlandstalige school. Zij beriepen zich daarbij op de Wet van 30 juli 1963, die aan een aantal taalgrensgemeenten de verplichting oplegt om lager onderwijs in de taal van de — in casu Nederlands sprekende — minderheid te organiseren, indien zestien ouders daarom vragen en er binnen een straal van

vier km geen 'dergelijk onderwijs' bestaat. Op 24 augustus zei de Franstalige minister van Nationale Opvoeding J. Hoyaux dat tegen 1 september geen Nederlandstalige school kon worden opgericht, o.m. omdat veertien aanvragers op minder dan vier km van een Nederlandstalige school (in de provincie West-Vlaanderen) wonen en de Wet van 11 juli 1973 de oprichting van nieuwe scholen verbiedt. Deze verklaring lokte scherpe protesten uit bij de Vlaamse partijen en drukkingsgroeperingen. Het politiek kernkabinet kwam op 4 september tot het besluit dat niet de Scholenstopwet van 1973, maar de Taalwet van 1963 prioritair is. Op 15 september stelde de gemeenteraad van Komen vast dat de wettelijke voorwaarden niet waren vervuld en het verzoek voor de opening van een Nederlandstalige school bijgevolg onontvankelijk was. Twee weken later betoogden te Wervik en Komen, op initiatief van de Volksunie, ca. 3000 Vlamingen. Het optreden van de Franstalige rijkswachters, die voor het eerst en zonder dat daartoe bevel was gegeven met nylonkogels schoten, werd aan Vlaamse zijde scherp gelaakt. Op 30 september besliste het kernkabinet de in 1973 ingevoerde gunstnormen voor de oprichting van Franstalige scholen in de Voerstreek (vermindering van de 4 km-voorwaarde tot 2 km) tot alle taalgrensgemeenten uit te breiden. Intussen was gebleken dat de opeenvolgende regeringen nagelaten hadden de nodige uitvoeringsbesluiten voor de taalwetten van 1963 te nemen. Daarover om advies gevraagd trad de Raad van State de aan Vlaamse zijde verdedigde stelling bij, dat de term «dergelijk onderwijs» betrekking heeft op een zgn. adaptatieschool, in dit geval een Nederlandstalige school met versterkt onderricht van de Franse taal. Aangezien een dergelijke school in Komen nog niet bestond, was de afstandsnorm niet van toepassing. De regering volgde dat advies in het K.B. van 21 november, waarin zij de voorwaarden en procedure voor de aanvraag tot oprichting van adaptatiescholen vastlegde. Op basis van dat K.B. werd vóór de vervaldag van 1 december een nieuwe aanvraag tot oprichting per 1 september 1980 van een Nederlandstalige kleuter- en lagere school te Komen ingediend.

Aan het andere uiteinde van de taalgrens, in de Voerstreek, nam het geweld in het najaar zienderogen toe. In de kermisnacht van 23 op 24 september schoot de Luiksgezinde caféhouder Grosjean met een karabijn op Vlaamse kermisgangers, waarvan er drie werden gewond. Dat de man niet werd aangehouden, werd aan Vlaamse zijde op afkeuren onthaald, te zamen met het op 24 september uitgevaardigde samenscholingsverbod en de opgelegde sluiting van de drankgelegenheden om 22 uur, die als een aanslag op het Vlaamse verenigingsleven werden gebrandmerkt. Op 21 oktober organiseerde TAK een nieuwe wandeling te Voeren. Omstreeks het middaguur bezetten 64 VMO-leden het gemeentehuis van Voeren. Door deze als afleidingsmaneuver bedoelde aktie, slaagden ca. 1000 TAK-

manifestanten erin vrij ongehinderd de Voerstreek binnen te dringen. Daar kwam het tot een regelrecht treffen met de Rijkswacht. De opgebrachte VMO-leden werden 's anderendaags vrijgelaten, uitgezonderd hun leider Eriksson, die tot 5 november aangehouden bleef en beschuldigd werd van bendevoering en van overtreding van de wet op de privé-milities (15).

De malaise in de Franstalige regeringspartijen was evenmin bevorderlijk voor de kohesie in de bewindsploeg. De PSC zocht Defensie-minister Vanden Boeynants aan om de leiding van de partij op zich te nemen en de bedreigde eenheid ervan te herstellen. In de PS stond voorzitter Cools bloot aan toenemende kritiek op zijn beleid. Binnen het FDF lieten de voorstanders van een terugkeer naar de oppositie zich in steeds luidere mate horen. Half oktober beraadden PS en FDF zich over hun verdere regeringsdeelname, maar die werd slechts door een minderheid in twijfel getrokken (zie voorts § 10).

In dat klimaat van groeiend wantrouwen, werd op 15 oktober de regeringssamenstelling lichtjes gewijzigd. Paul Vanden Boeynants, die tot PSC-voorzitter was verkozen, werd als minister van Landsverdediging vervangen door zijn partijgenoot José Desmarests. Antoine Humblet (PSC), die nadien tot voorzitter van de Waalse Gewestelijke Investeringsmaatschappij werd benoemd, werd als staatssekretaris voor het Waalse Gewest vervangen door Philippe Maystadt (PSC). Twee dagen later, op 17 oktober, las premier Martens in het parlement een regeringsmededeling voor. Een suggestie daartoe was begin oktober uitgegaan van de Kamerfractie-leiders Blanckaert (CVP) en Brouhon (PS), die op die manier een aantal aangekondigde interpellaties over o.m. de kwesties Komen en Voeren (ook van meerderheidsleden) in een groot debat wilden laten verdrinken.

In zijn mededeling ging de premier eerst in op de sociaal-ekonomische toestand van het land en stond hij langdurig stil bij het regeringsbeleid terzake, en met name bij het sociaal overleg, de monetaire en de budgettaire politiek. Voorts schetste hij de evolutie van de staatshervorming, waarvan hij zei te hopen dat de tweede fase op korte termijn tot stand komt. Met betrekking tot Komen en Voeren zei hij dat de regering verder de nodige maatregelen zal nemen om orde en kalmte te doen heersen en dat door de prokureurs-generaal onderrichtingen waren verstrekt voor een stipte toepassing van de wet op de privé-milities.

In het daaropvolgend Kamerdebat ging de meeste aandacht naar de tussenkomst van L. Tindemans, die in naam van de CVP-fractie zei dat

(15) Begin oktober had het weekblad *Pour* geschreven dat het VMO in de zomer een militair trainingskamp had gehouden in Nisramont. Volgens de regering was er geen reden om aan te nemen dat zich strafbare feiten hadden voorgedaan.

de wetsontwerpen 260 en 261 verder reikten dan het regeerakkoord, en de Walen opriep tot een dialoog over de derde, definitieve fase van de staats hervorming. Deze verklaring verwekte wrevel bij de Franstalige partijen, maar na het antwoord van de premier — die afstand nam van de CVP-voorzitter — hernieuwden Kamer (125 stemmen voor, 42 tegen en 6 onthoudingen, o.m. die van de CVP-ers Verroken en Weckx) en Senaat (106 stemmen voor, 30 tegen en 6 onthoudingen, o.m. die van de CVP-er De Bondt) op 23, resp. 25 oktober hun vertrouwen in het kabinet.

8. Een woelig jaareinde.

Door de opeenstapeling van diverse problemen, kwam het politiek gebeuren naar het einde van 1979 toe in een krisissituatie terecht.

Het sociaal-ekonomisch overleg tussen de regering en de sociale partners, dat op 4 september was hervat op basis van de *Gemeenschappelijke Intentieverklaring* van 2 juli en dat sinds 15 oktober ook de problemen van de ziekte- en invaliditeitsverzekering (ZIV) behandelde, leidde niet tot een akkoord. Op 27 oktober legde de regering aan de sociale partners een kompromisvoorstel voor, waarin sprake was van o.m. werktijdverkorting tot 38 uur per week tegen eind 1980, aanpassing- en recyclagepremie's per aangeworven werkloze, inkomensmatiging, verhoging van het leefgeld en de kleinste pensioenen, besparingen voor de ZIV. De regeringsvoorstellen werden echter verworpen door het ABVV en het VBO en ten dele ook door het ACV. Er zat voor de regering niets anders op dan de uitvoering van de doelstellingen inzake werkgelegenheid, werktijdverkorting en loonbeheersing aan te bevelen bij de sluiting van sektoriële akkoorden, en voor de overige punten van het kompromisvoorstel zelf het initiatief en de verantwoordelijkheid te nemen, zoals dat reeds was gebeurd voor de premie's uit het zgn. plan-Dewulf (16). Het geëigende instrument daarvoor was de programma- of versoberingswet, die in november bij het parlement werd ingediend. Tegen deze programmawet organiseerde het ABVV op 7 december een aktiedag, die tevens gericht was tegen het patronaat, dat zich bleef verzetten tegen de veralgemening van de arbeidsduurvermindering. Ook in medische kringen was intussen scherp protest gerezen tegen de in de ontwerp-programmawet opgenomen besparingsvoor-

(16) Het plan-De Wulf, genoemd naar de minister van Arbeid en Tewerkstelling, omvatte maatregelen ter bevordering van de werkgelegenheid, nl. de toekenning van wederaanpassingspremie's (voor de indienstneming van volledig werklozen) of aanpassingspremie's (voor de indienstneming van o.m. bepaalde categorieën schoolverlaters, BTK-ers en stagiairs) aan werkgevers die aan bepaalde voorwaarden voldoen.

stellen in de sektor van de ZIV en tegen de in de Memorie van Toelichting aangekondigde maatregelen inzake de fundamentele hervorming van de sociale zekerheid (o.m. de verplichte inschrijving bij een huisarts en de invoering van een gezondheidsboekje). Op 21 december begon een deel van het medisch personeel (artsen, tandartsen en apothekers), verenigd in het zgn. Eenheidsfront onder de leiding van de artsenkamers van dr. Wynen, met een zorgenstaking. Hoewel de artsenfederatie van dr. De Brabanter zich eveneens tegen de regeringsvoorstellen kantte, nam zij niet deel aan de staking, die in 1980 werd voortgezet. Zoals verder zal blijken, werd de versoberingswet in 1979 niet meer goedgekeurd.

Begin december ging het defensiebeleid opnieuw de aktualiteit beheersen. Op 12 december kwamen te Brussel de NATO-leden bijeen om een beslissing te nemen inzake de produktie en de stationering in West-Europa van 572 middellange-afstandsraketten. Het was algemeen bekend dat de Belgische topministers reeds geruime tijd hadden ingestemd met het opslaan in België van 48 Cruise-raketten (17), maar een officieel standpunt werd pas op 12 december ingenomen. De reden daarvoor was de grote verdeeldheid onder de regeringspartijen: CVP en PSC konden een positieve beslissing aanvaarden die gekoppeld was aan NATO-voorstellen voor een evenwichtige wapenvermindering, BSP en PS wilden een uitstel van de beslissing om vooraf met het Warschaupakt te onderhandelen, het FDF-standpunt hield het midden daartussen. De affaire werd wel in de parlementscommissies besproken, maar de regering bleek niets te voelen voor een openbaar debat, omdat de beslissing grondwettelijk gezien bij haar lag. Tot een debat is het toch gekomen, toen op 6 en 7 december in de Kamer over de kwestie werd geïnterpelleerd. Op 9 december stapten te Brussel tienduizenden personen op in een internationale ontwapeningsbetoging. 's Anderendaags formuleerde PSC-voorzitter Vanden Boeynants een kompromisvoorstel: de instemming zou slechts betrekking hebben op de produktie van kernwapens en (nog) niet op de vestiging ervan. Op 12 december deelde premier Martens het regeringsstandpunt aan de Kamer mee: de regering ging akkoord met de modernisering van het Europees kernarsenaal, maar stelde deze afhankelijk van een aantal « kwalifikaties », o.m. de opschorting van de ten uitvoerlegging van de beslissing tot mei 1980. Toen de regering haar voortbestaan aan de goedkeuring van die beslissing verbond, bonden de socialisten in, omdat zij in de gegeven omstandigheden geen crisis wilden uitlokken. Met 130 stemmen voor, 48 tegen en 8 onthoudingen keurde de Kamer de vertrouwensmotie goed.

(17) Volgens *De Nieuwe* (25 mei 1979) zou een dergelijke beslissing reeds tijdens het formatieberaad zijn gevallen.

Onmiddellijk daarna ging alle aandacht opnieuw naar de staatshervorming. In de Senaatskommissie, die sinds 24 oktober het wetsontwerp 261 besprak, vloten de werkzaamheden niet erg goed. Op 21 november was het tot een incident gekomen toen een CVP-amendement op artikel 4 door de Vlaamse kommissieleden was aanvaard en door de Franstaligen was verworpen, waarop de Franstaligen de vergadering verlieten. Als gevolg van het door de PS en het FDF geëiste parallellisme tussen de staatshervorming en de versoberingswet, viel de bespreking van dat laatste in de Kamerkommissie meteen ook stil. Op 26 november werd op een top-overleg van de regering en de voorzitters van de meerderheidspartijen een akkoord bereikt. Het bepaalde o.m. dat een werkgroep zou worden opgericht die onmiddellijk met de discussie over het lot van Brussel in de derde fase zou beginnen en dat, met betrekking tot de programmawet, slechts de meest urgente punten daaruit voor de jaarwisseling ter stemming zouden worden gebracht. Toch klaarde de situatie daarmee niet op. De politieke wereld wachtte duidelijk het voor 15 en 16 december aangekondigde kongres van de CVP over de staatshervorming af (de Senaatskommissie hield op 13 december haar laatste bijeenkomst voor 1979). Op dat kongres bepaalde de CVP haar standpunt inzake de derde, definitieve fase van de staatshervorming. Gepleit werd voor een federale hervorming van de Belgische staat op basis van de twee gemeenschappen. Met betrekking tot de aan gang zijnde tweede fase, werd een resolutie goedgekeurd waarin werd aangedrongen op de gelijktijdige bespreking van die tweede en de derde fase, een standpunt dat BSP-voorzitter Van Miert op 17 december onderschreef. Zoals te verwachten was, reageerden de Franstalige regeringspartijen bitsig. Op 19 december eiste FDF-senator Lagasse van premier Martens een duidelijk antwoord op vier door hem gestelde vragen, maar 's anderdaags nam hij genoegen met een oppervlakkig antwoord van de eerste-minister. Intussen had de regering besloten dat een werkgroep van kabinetschefs tijdens het kerst- en nieuwjaarsreces uitwegen zou zoeken voor de dreigende crisis.

9. Buitenlands beleid.

In de buitenlandse betrekkingen stonden ook in 1979 de relaties met Zaïre centraal. Na de verwikkelingen rond het sturen van para's naar Kitona (zie § 3), bracht minister van Buitenlandse Zaken H. Simonet van 25 tot 28 juni een bezoek aan de ex-kolonie, waar hij aankondigde dat de militaire samenwerking tussen beide landen zal worden verruimd. Deze verklaring lokte in België kritiek uit, vooral bij de Vlaamse socialisten, die bij monde van Kamerfractie-leider L. Tobbacq de hulp aan

« het korrupte regime van Mobutu » veroordeelden. Volgens Simonet is er voor dat regime geen alternatief. De BSP bleef echter afwijzend tegenover de Belgische overheidshulp aan Zaïre, wat bleek uit o.m. de Vrije Tribune van BSP-voorzitter Van Miert in *Le Soir* (21 juli). Twee maanden later, op 19 september, reageerde de Zaïrese ambassadeur te Brussel Inonga in *De Standaard* op Van Mierts artikel. Als gevolg daarvan kwam het tot een open konflikt tussen Simonet en Van Miert, dat na een onderhoud tussen laatstgenoemde en premier Martens kon worden bijgelegd. Martens beloofde toen dat de Belgische hulp uitsluitend de Zaïrese bevolking ten goede zal komen. Op 28 en 29 november had te Brussel de derde internationale Zaïrekonferentie plaats, waarop het sinds lang in voorbereiding zijnde financieel hulpplan aan Zaïre werd goedgekeurd. Voor het betrokken land werd het uiteindelijk slechts een half succes : van de gevraagde 300 miljoen dollar voor 1980 kreeg het er slechts 206 miljoen (waarvan 33 miljoen van België).

Minister Simonet bracht in 1979 nog officiële bezoeken aan Algerije, Irak, de Duitse Democratische Republiek en Mexico. Minister van Economische Zaken W. Claes ondernam in november een reis naar China, waar belangrijke kontrakten werden gesloten. In Brussel werden de presidenten Eldjarn van IJsland en Jablonski van Polen ontvangen.

10. De evolutie in de politieke partijen en de vakbeweging.

Op het partijpolitieke vlak deden zich in het verslagjaar belangrijke ontwikkelingen voor. De op 27 januari 1979 tot voorzitter van de Parti Socialiste (PS) herkozen André Cools kwam openlijk in konflikt met oud-minister E. Leburton, die zich kantte tegen Cools' « agressief » socialisme en een fel tegenstander bleef van de splitsing in de partij. Zijn opvattingen schreef Leburton neer in het op 28 september vrijgegeven dokument *Analyse et alternative*. Leburton bestreed ook de Franstalige frontvorming en vond daarvoor een bondgenoot — zij het om andere redenen — in de Tribunes socialistes van Yerna en Glinne. Ook aan de basis leefde ongenoegen over het partijbeleid, wat tot uiting kwam op het kongres van 6 oktober, waar het partijbureau zich gedwongen zag een buitengewoon kongres bijeen te roepen om zich over verdere regeringsdeelname uit te spreken. De kongresgangers gaven op 10 oktober weliswaar hun verdere steun aan de regering-Martens, maar ook Leburton, Glinne en Yerna oogstten krachtig applaus. Nog lang niet alle dubbelzinnigheden waren dus opgeruimd. De PS verloor eind 1979 haar partijkrant

Le Peuple, die de sinds lang bestaande financiële problemen niet meer de baas kon.

Bij de Vlaamse socialisten, die zich alsnog onder de benaming BSP bleven aandienen, ontstond aan het einde van het jaar enige ontredde. Voorzitter Van Miert en Kamerfractie-leider Tobback hadden zich laten opmerken door enkele forse uitvallen tegen het defensie- en Zairebeleid, maar deze kritiek had bitter weinig invloed op de regeringspolitiek. Vooral in december, toen het partijbureau het regeringsstandpunt inzake de vestiging van kernraketten bijtrad, leden Van Miert en Tobback als voornaamste woordvoerders van de socialistische oppositie tegen de kernwapens, ernstig gezichtsverlies en was het onbehagen in de BSP-rangen sterk voelbaar.

Hoewel de CVP nagenoeg eensgezind naar buiten trad, bestonden in de partij interne meningsverschillen en konflikte. Niet alle leden van de partijleiding waren begin 1979 bereid om L. Tindemans als kandidaat-premier te laten vallen ten gunste van W. Martens. Aan de voorkeur voor een van beide beantwoordde bovendien een verschillende voorkeur van regeringskoalitie: Tindemans was voorstander van een samengaan met de liberalen, Martens — daarin gesteund door het ACV — van een CVP-socialistische regeringskern. Toen Martens uiteindelijk premier werd en Tindemans uitgerangeerd leek, stelde laatstgenoemde zich totaal onverwacht kandidaat voor het partijvoorzitterschap. Op 6 april werd hij tot waarnemend en op 16 december tot effectief voorzitter verkozen. Onder zijn leiding nam de CVP een vrij kritische houding aan tegenover haar koalitiepartners en het regeringsbeleid. Vooral de aan gang zijnde tweede fase van de staatshervorming wekte veel argwaan. Het was trouwens de eis van het CVP-kongres van 15-16 december om de tweede en de derde fazen van de staatshervorming gelijktijdig te bespreken, die de direkte aanleiding vormde voor de politieke eindejaarskrisis. Vrij ongewoon was het ontslag van F. De Bondt uit de CVP-senaatsfractie (26 april). Een officiële reden deelde hij niet mee, maar de beslissing werd in verband gebracht met o.m. het Franstalige veto tegen zijn opname in de regering-Martens.

De PSC had in 1979 andermaal af te rekenen met spanningen tussen haar drie « familles » (CEPIC, Démocratie chrétienne en de « sans famille »). Ondermeer met het doel de eenheid van de partij te versterken, stelde minister Vanden Boeynants zich kandidaat voor het presidentschap. Hij haalde het ruimschoots van zijn enige tegenkandidaat, de DC-er G. Deprez (65,6 % tegen 34,4 % der stemmen).

Naarmate het jaar vorderde groeide binnen het FDF, dat het regeerakkoord inzake de staatshervorming slechts na acht uur beraadslaging en met 152 stemmen voor, 75 tegen en 1 onthouding had goedgekeurd, de

tegenstand tegen dat akkoord aan. Op 15 oktober koos de FDF-raad voor verdere regeringsdeelname, maar uit de daarbij geformuleerde voorwaarden bleek dat de voorstanders van een terugkeer naar de oppositie stilaan de bovenhand kregen. Wellicht in dat perspectief werden de banden met het Rassemblement Wallon (waar H. Mordant op 24 februari P.-H. Gendebien als voorzitter was opgevolgd) in 1979 nauwer aangehaald door o.m. het indienen van een gezamenlijke lijst bij de Europese verkiezingen.

De gevoelige nederlaag bij de parlementsverkiezingen van 1978 bracht in de Volksunie-rangen grote ontredde en verdeeldheid teweeg. Op de partijraad van 13 januari werd felle kritiek geuit op het beleid van voorzitter H. Schiltz. Toch konden de verschillende standpunten worden overbrugd in een motie, die een duidelijke radikaliserende van de federalistische beginselen inhield. Na de Europese verkiezingen, die andermaal stemmenverlies meebrachten, nam de malaise in de partij nog toe. Op 21 juni nam Paul Peeters ontslag als partijsecretaris, omdat hij niet akkoord kon gaan met « de steeds duidelijker linkse koers » van sommige topmensen en meende dat de partij een nieuwe, verjongde leiding nodig had. Bij de gedeeltelijke vernieuwing van het partijbestuur (23 juni) werd een aantal bekende tegenstanders van Schiltz in dat beleidsorgaan verkozen, waarop de voorzitter zijn ontslag aankondigde omdat naar zijn zeggen de samenstelling van het partijbestuur het hem niet mogelijk maakte de door hem voorgestane politiek te voeren. Op 8 september werd Vic Anciaux tot nieuwe partijvoorzitter verkozen. Na zijn verkiezing zei Anciaux dat de VU een harde, radikaal-nationalistische koers zal varen en dat hij niet bereid is compromissen te sluiten. Daarmee zette hij zich duidelijk af tegen het op 4 september door H. Schiltz bekendgemaakte *Manifest aan mijn partij*, waarin deze pleit voor nationalistische participatie aan de macht. Op 15 december werd op een besloten partijcongres het syntesedokument *Het hernieuwde vertrouwen* besproken. Het kwam even tot een incident toen een door de VUJO ingediend amendement ten gunste van de republikeinse staatsvorm werd aangenomen. Bij een tweede stemming werd besloten deze kwestie voor te leggen aan een in 1980 bijeen te roepen congres.

Aan liberale zijde kwam het tot een samensmelting van de Waalse liberale partij (PRLW) en de Brusselse Franstalige PL tot de Parti Réformateur Libéral (PRL). Op 23 juni werd Jean Gol tot voorzitter verkozen.

Begin november werd de Partij van de Arbeid van België opgericht. Zij volgt de maoïstische groep AMADA op, die in 1971 was ontstaan als produkt van de studentkontestatie van het eind van de jaren zestig en zich de 'nieuwe kommunistische partij' in opbouw noemde. Volgens AMADA waren eind 1979 de voorbereidende werking en de « revolutio-

naire praktijk » voldoende uitgebouwd om tot de stichting van een volwaardige partij over te gaan.

De Vlaams Nationale Partij van Karel Dillen nam in 1979 de benaming Vlaams Blok (waaronder zij met de Vlaamse Volkspartij van Lode Claes bij de verkiezingen van 1978 kartel had gevormd) aan.

De vakbeweging kwam in 1979 in een kommunautaire stroomversneling terecht. De Waalse Intergewestelijke van het ABVV en het Waals Regionaal komitee van het ACV richtten een gemeenschappelijk vakbondfront op. Op 16 maart werd hun gemeenschappelijke verklaring toegelicht. Naast een aantal sociale eisen werd opgekomen voor o.m. een volwaardige gewestvorming en voor de totstandkoming van een progressieve politieke meerderheid in Wallonië. Op 29 maart had te Namen een betoging plaats ter ondersteuning van het eisenbundel, waaraan ca. 70.000 personen deelnamen. Het bestuur van de Vlaamse vleugel van het ACV noemde zich niet erg gelukkig met deze ontwikkeling en zei niet te denken aan een soortgelijke frontvorming met de socialistische vakbond. Wel keurde het Vlaams Regionaal Komitee van het ACV een Vlaams sociaal-ekonomisch programma goed. Ook de Vlaamse Intergewestelijke van het ABVV trad in 1979 herhaaldelijk autonoom op.

